

Krizový plán proti šikaně

Předmět

Cílem Programu proti šikanování je vytvořit ve škole bezpečné, respektující a spolupracující prostředí, zaměřit se na komunikaci a vztahy mezi žáky v jednotlivých třídách. Program vychází z Metodického pokynu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních. Č.j. MSMT- 22294/2013-1. Program proti šikanování je určen všem žákům, pedagogickým pracovníkům, především třídním učitelům a členům výchovné komise. Program proti šikanování je součástí Preventivního programu školy příslušného školního roku.

Charakteristika šikanování, vymezení pojmů

Šikanování znamená jakékoli chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky, krádeže, vydírání, poškozování věcí, sexuální obtěžování, tak i útoky slovní. K šikanování může docházet také prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu.

Kyberšikana je jednou z forem psychické šikany. Je to zneužití ICT (informačních a komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrožit, ublížit mu. Podobně jako u šikany tváří v tvář se jedná o úmyslné chování, kdy je oběť napadána útočníkem.

Důležité znaky šikanování: záměrnost, cílenost, opakování (není podmínkou), nepoměrná síla, bezmocnost oběti, nepříjemnost útoku, samoučelnost agrese.

Za šikanování se nepovažuje škádlení a agrese, která nemá znaky šikanování (opakování, záměrnost atd.).

Šikana se občas vyskytne téměř ve všech dětských kolektivech, proto ji musí každá škola věnovat velkou pozornost. Často zůstává dlouhodobě skrytá a může způsobit psychická traumata obětí a postupnou deformaci vztahů v kolektivu.

Projevy šikanování

Šikanování má ve svých projevech velice různou podobu. Mezi základní formy šikany podle typu agrese – typu nebo prostředku týrání patří:

- fyzická agrese, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti)
- verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana)
- smíšená šikana, kombinace psychické a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.).

Přímé znaky šikanování

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet
- kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávislným nebo pohrdavým tónem
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich

- honění, strkání, štouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout
- žák se snaží bránit cestou zvýšené agrese, podrážděnosti, odmouvaní učitelům apod.

Nepřímé (varovné) znaky šikanování

- žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády
- při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními
- o přestávkách vyhledává blízkost učitelů, postává u kabinetu, vchází do třídy s učitelem
- žák je v nepříznivém emočním stavu, je stísněný, má smutnou náladu, působí nešťastně, ustrašeně, mívá blízko k pláči
- stává se uzavřeným
- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené
- zašpiněný nebo poškozený oděv
- stále postrádá nějaké své věci
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole
- odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit

Odpovědnost školy a pedagogických pracovníků

Škola či školské zařízení má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování. Z tohoto důvodu musí pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé oběti poskytnout okamžitou pomoc.

Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění – vydírání (§235), omezování osobní svobody (§213), útisku (§237), ublížení na zdraví (§221-224), loupeže (§234), násilí proti skupině obyvatelů a jednotlivci (§197a), poškození cizí věci (§ 257), znásilnění (§241), kuplířství (§204) apod.

Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádná opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu (§168, 167 trestního zákona).

Prevence šikanování ve škole

Důraz musíme klást na budování otevřených, kamarádských a bezpečných vztahů mezi žáky ve třídě i v celé škole. Je důležité, aby pedagogové uměli rozpoznat a řešit počáteční stadia šikanování, což vyžaduje další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti dané problematiky. V případě rozvinutí pokročilé šikany je nutná spolupráce školy s odborníky ze specializovaných zařízení (zejména OSPOD Benešov, Policie ČR, Městská policie Benešov, PPP Benešov, pediatři, ...)

Musíme se zaměřit na:

- další vzdělání všech pedagogických pracovníků, metodika prevence rizikového chování, výchovného poradce v prevenci proti šikaně, zejména v zachycení počátečních stadií šikany
- všichni pedagogové během vyučování i mimo vyučování (výlety, kurzy, exkurze, přestávky) se musí snažit podporovat vzájemné pozitivní vztahy mezi žáky, mezi žáky a učiteli, důsledně a systematicky vést žáky k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektovat individualitu žáka
- prevenci v třídnických hodinách – seznámit žáky s Programem proti šikanování, dle potřeby zařadit hry na osobnostní a sociální rozvoj, zadat sociometrické dotazníky, řešit prvních příznaků šikanování
- prevence šikanování musí probíhat i v rámci jednotlivých předmětů, jakmile vyučující najde vhodné téma nebo vycítí potřebu se o tomto negativním jevu zmínit
- žáci musejí být seznámeni se školním řádem (práva a povinnosti žáků a jejich zákonných zástupců, provoz a vnitřní režim školy, podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, zacházení s majetkem školy nebo školského zařízení, zajištění ochrany žáků před rizikovým chováním a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí, pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků)
- spolupráci s rodiči – seznámení rodičů s MPP, s postupem při podezření na šikanování
dítěte ve škole, možnost kdykoli oznámit škole podezření na šikanu na www.zsbnkarlov.cz, zsbn.karlov@seznam.cz, mariezcckova@seznam.cz

Doporučení rodičům – signály šikanování

- za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi
- dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem
- nechce jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno pozorovat i strach
- ztráta chuti k jídlu
- dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem
- dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu);
- usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně
- dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad
- zmínky o možné sebevraždě
- odmítá svěřit se s tím, co ho trápí
- dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze
- dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí

- dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům
- dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma
- své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- dítě se vyhýbá docházce do školy
- dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku